

ANTE KOBAŠIĆ
Dubrovnik

Može - dugoročni oslonac u razvitku dubrovačke privrede

U privrednom razvitku Dubrovnika, od njegovog osnutka do danas, more je igralo vrlo važnu ulogu. Ono je neodoljivo vezano za sve faze razvitka dubrovačke privrede. Nastavljajući pozitivnu tradiciju orijentacije privrede ovog područja na more, poslije II svjetskog rata su uloženi znatni napor da se potpunije valoriziraju sve ekonomske prednosti koje more daje ovom području.

Poslijeratno razdoblje je karakteristično po mnogim promjenama u općoj privrednoj strukturi Dubrovnika, a posebno po promjenama koje se odnose na položaj privrednih djelatnosti što se oslanjaju na more kao osnovu svojeg privređivanja. Tradicionalne djelatnosti ovog područja koje su vezane za more, kao što su trgovačko i putničko brodarstvo, lučka djelatnost, ribarstvo i proizvodnja soli, nijesu uspjele zadržati svoje ranije mjesto, odnosno učešće u ukupnoj privrednoj strukturi područja. Razlozi za to sadržani su u nizu faktora, počev od jačanja uloge ostalih djelatnosti do relativnog slabljenja aktivnosti pojedinih od tih djelatnosti. Može se reći, da je jedino brodarstvo, i to ono trgovačkog karaktera, zadržalo svoju poziciju u privrednoj strukturi područja, iako je ona znatno manje istaknuta nego u predratnom razdoblju. Međutim, u poslijeratnom razdoblju je naglo izmila naprijed najmlađa djelatnost vezana uz more — turizam. Ovdje ne može biti riječi o turizmu kao posebnoj privrednoj djelatnosti, već kao kompleksnoj aktivnosti, koja u privrednom smislu aktivira više privrednih djelatnosti i neprivrednih aktivnosti. Tako turizam daje nov kvalitet iskorištavanju mora u privredne svrhe i novi kvalitet privrednoj strukturi područja.

Zadnjih 10 godina — od 1960. do 1969. smatraju se razdobljem vrlo intenzivnog razvoja i razdobljem velikog kvalitetnog uspona dubrovačke privrede. U tom razdoblju su turizam i brodarstvo (trgovačko) ostvarili relativno visoke stope rasta u kvantitativnom smislu i apsolutno veliki kvalitetni uspon. Neke starije djelatnosti pomorskog karaktera, npr. lučka djelatnost i »bijela flota« relativno su stagnirale ili nestale kao posebna djelatnost (slučaj s bijelom flotom, koja se tek u posljednje vrijeme postepeno »oporavlja« u lokalnim okvirima).

Izmjene u privrednoj strukturi dubrovačkog područja, koje su nastale u navedenom razdoblju, ilustrirane su djelomično kroz slijedeću usporedbu pokazatelja:

% učešća djelatnosti u nacionalnom dohotku područja	1960.	1969.
— Pomorstvo (trg. brodarstvo i luka)	21,6%	16,0%
— Turizam * (turist. agencije i ugostiteljstvo)	8,6%	23,4%
— Skupa pomorstvo i turizam	30,2%	39,4%

Budući da prednji pokazatelji ne obuhvaćaju cjelokupne efekte pomorstva i turizma (jer su uzeti samo podaci za navedene 4 djelatnosti), oni ne daju pravu sliku o veličini nacionalnog dohotka ostvarenog po ovoj osnovi. Naime, utvrđeno je da usluge ugostiteljstva i turističkih agencija čine svega oko 70% turističke potrošnje na ovom području, a da se ostalih 30% »slijeva« u druge djelatnosti. To govori da je realna veličina nacionalnog dohotka ostvarena pod uticajem turizma znatno veća od prikazane. Ako se uzme u obzir da navedenim pokazateljima nijesu obuhvaćene ni neke druge »pomorske« djelatnosti,

može se zaključiti da veličina nacionalnog dohotka ostvarena u raznim djelatnostima pod uticajem neposrednih impulsa koje daje more, prelazi veličinu od 60% ukupnog nacionalnog dohotka dubrovačkog područja.

Razvojne tendencije koje su nastajale kao rezultat intuitivnog prilagodavanja privredne strukture najpovoljnijim oblicima iskorištavanja općih prirodnih i društvenih prednosti područja, ukazale su jasno na osnovne pravce razvoja. Kasnije, planska istraživanja daju iste rezultate i već u tekstu društvenog plana općine Dubrovnik za razdoblje 1966—1970. godine, turizam i pomorstvo se navode kao osnovni pravci razvoja u budućnosti. I u Generalnom urbanističkom planu, Dubrovnik, koji ima karakter dugoročnog razvojnog programa, turizam i pomorstvo su akcentirani kao najperspektivnije oblasti ovog područja.

U prvoj planskoj godini razdoblja 1966—1970, koja je ujedno bila i polazna planska godina za Generalni urbanistički plan, ove dvije oblasti su davale (u nepotpunom obuhvatu kao u prednjim pokazateljima) oko 35% ukupnog nacionalnog dohotka područja i uključivale oko 29% svih zaposlenih u privredi. Za krajnju godinu planskog perioda po Generalnom urbanističkom planu, tj. za 1990. godinu, predviđeno je da ove oblasti ostvare 55% ukupnog nacionalnog dohotka i uključe oko 59% od prosječnog broja zaposlenih na ovom području.*

Bez obzira na kvantifikacije sadržane u urbanističkom planu, sve okolnosti ukazuju na perspektivnost ovih osnovnih pravaca, koji će u budućnosti davati osnovni ritam privrednom razvoju područja. Takva perspektiva je sagledana od svih privrednih subjekata na ovom području i već u prvoj globalnoj koncepciji razvoja dubrovačke privrede u slijedećem planskom razdoblju od 1971—1975. godine ističu se ove oblasti kao glavni pravci razvoja.

Objektivni uvjeti na svjetskom i domaćem tržištu govore u prilog takvoj orijentaciji, jer su to danas konjunkturane i propulzivne oblasti. Istina, te dvije oblasti danas djeluju pod relativno nepovoljnim uvjetima, koji ne omogućavaju bržu ekspanziju, ali će vjerojatno nova sistematska rješenja koja se pripremaju, dati potreban stimulus njihovom razvoju.

Radne organizacije iz ovih oblasti pripremile su vrlo optimističke projekcije razvoja za slijedećih 5—6 godina, pak bi se ostvarenjem takvih projekcija postigao zavidan tempo razvoja. Koliko će se od takvih programa uistinu moći realizirati, danas je teško nagadati. Dimenzije i tempo ostvarenja projekiranog razvoja zavise o mnogim okolnostima, a prije svega o budućem položaju ovih oblasti u okviru našeg privrednog sistema, zatim o općem stanju u svijetu, (jer su to oblasti koje su uglavnom orijentirane na svjetsko tržište) i konačno o subjektivnim faktorima — u prvom redu kadrovima koji bi trebali ostvariti takav projekirani razvoj.

Pretežna orijentacija dubrovačke privrede na turizam i pomorstvo, a preko ovih na svjetsko tržište, predstavlja objektivno najpovoljniji način uključivanja područja u međunarodnu podjelu rada. Takva pretežna orijentacija

* Područje obuhvaćeno Generalnim urbanističkim planom je nešto uže od područja općine, što je obuhvaćeno Društvenim planom općine. Međutim, na tom užem području su koncentrirani najveći kapaciteti dubrovačke privrede društvenog sektora (sve osim poljoprivrede i nekih manjih privrednih objekata i organizacija), koji daju preko 90% ukupnog nacionalnog dohotka općine.

područja na ove dvije oblasti, često izaziva određena podozrenja. Postoji prilično rašireno mišljenje da nije preporučljiva takva »jednostrana« orijentacija na djelatnosti koje su toliko osjetljive na eventualne poremećaje u svjetskim razmjerima (to se misli na pogoršanje političke situacije, međusobne odnose država, ekonomske i valutarne krize itd.). Međutim, danas je teško pronaći djelatnost koja bi u situaciji integralnog djelovanja svjetskog tržišta mogla »da se izvuče« bez ekonomskih posljedica u slu-

čaju takvih poremećaja, a jasno je i to da bi svaka »monokulturna« orijentacija bila nepoželjna. Stoga se u svim programima razvoja ovog područja zagovara i razvoj drugih djelatnosti, što je naročito naglašeno u studijama uz Generalni urbanistički plan i u prvoj globalnoj koncepciji razvoja dubrovačke privrede za razdoblje 1971—75. godine. Ipak, u budućoj privrednoj strukturi područja jačati će svoj položaj djelatnosti neposredno vezane za more, a more će ostati glavni oslonac u svim razvojnim planovima.